

ОСОБЛИВОСТІ ПЕДАГОГІЧНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ МАЙБУТНЬОГО ВЧИТЕЛЯ ТРУДОВОГО НАВЧАННЯ І ТЕХНОЛОГІЙ У СВІТЛІ ЗАКОНУ УКРАЇНИ «ПРО ОСВІТУ» (2017)

Яковлева В.А.

ДВНЗ «Криворізький державний педагогічний університет»

У статті проаналізовано причини незадоволеності у суспільстві існуючою системою трудового навчання, проаналізовані недоліки у процесі підготовки майбутніх фахівців до здійснення професійної діяльності в загальноосвітніх середніх навчальних закладах, визначені особливості педагогічної діяльності майбутніх вчителів трудового навчання і технологій у світлі нового Закону України «Про освіту».

Ключові слова: трудове навчання, вчителі трудового навчання та технологій, технологічна освіта, педагогічна діяльність, професійні якості вчителя-спеціаліста.

Постановка проблеми в загальному вигляді та її зв'язок з важливими науковими і практичними завданнями. Зміни, які відбуваються у соціально-політичному та соціально-економічному житті нашої держави, ставлять перед вищою школою нові завдання з підготовки майбутнього вчителя трудового навчання і технологій.

На сучасному етапі розвитку освіти, досить тривалий час серед науковців України відбуваються гострі дискусії стосовно змісту і структури підготовки фахівців у цьому напрямку.

У умовах цієї невизначеності підготовка вчителя трудового навчання і технологій відбувається без будь-якої орієнтації на потреби школи, зовсім не враховуються ті зміни, що поступово і неухильно відбуваються у спрямуванні трудового навчання школярів.

Ми приєднуємось до думки багатьох науковців, стосовно причин, що викликали незадоволеність у суспільстві існуючою системою трудового навчання та виокремимо найбільш суттєві з них:

- недостатню сформованість особистості учня до трудової діяльності у нових соціально-економічних умовах;

- відрив змісту трудової підготовки від потреб сучасного суспільства та ринку праці, недооцінку сучасних досягнень в галузі науки і техніки;

- надмірну спрямованість трудового навчання на виробниче середовище і применшення інших життєво необхідних сфер діяльності – господарчої, надання послуг соціального обслуговування тощо;

- розрив, який посилюється від класу до класу, між системами загальноосвітньої та трудової підготовки і знецінення її в очах учнів та батьків;

- недостатнє використання різноманітних форм організації трудового навчання тощо [3; 4].

Все це вимагає нових підходів до педагогічної діяльності майбутнього вчителя трудового навчання і технологій, яка має на меті забезпечити їх готовність по-новому здійснювати підготовку учнів до участі у різних сферах виробництва та домашньому господарюванні, дасть підстави поставити крапку певним протистоянням, подолати існуючі стереотипи і небажання бачити незворотні зміни в підходах до трудового навчання школярів загальноосвітніх навчальних закладів.

Аналіз останніх досліджень і публікацій, в яких започатковане вирішення даної проблеми і на які спирається автор. Дану проблему досліджували і досліджують сучасні науковці Р. Захар-

ченко, О. Коберник, П. Мазур, О. Морев, В. Мусієнко, Л. Оршанський, А. Терещук, В. Титаренко, С. Ткачук, Ю. Цина та інші. Вони визначають, що трудове навчання, разом з іншими шкільними предметами, відіграє важливу роль у здійсненні таких загальноосвітніх завдань, як розумовий, фізичний розвиток, моральне та естетичне виховання, формування їхнього світогляду в цілому [4; 6].

Вимогою часу сьогодні є необхідність впровадження нових технологій навчання, в основу яких покладені гуманні відносини між усіма учасниками навчально-виховного процесу. На думку багатьох науковців, зокрема К. Бабанова, Н. Дубової, І. Кошміної, В. Стешенко, В. Яковлевої та ін., такі методики мають ґрунтуватись на новій філософії освіти, на принципах демократизму, дитиноцентризму, особистісного діалогу [3; 4; 5].

Як засвідчує аналіз наукових здобутків В. Зуєва, П. Осипова, О. Романовського та ін., важливим напрямом забезпечення високої якості підготовки майбутніх вчителів трудового навчання і технологій є формування у них розуміння себе як людини майбутнього, яка спрямовує свою діяльність на розвиток в учнів здорового світосприйняття морального вибору, усвідомлення цінності людського життя – свого і чужого [3, с. 34].

Зрозуміло, що підготовка такого фахівця вимагає вибору відповідних способів навчання у вищих навчальних закладах, які б ґрунтувались на природних механізмах морального і соціального самопрояву і життєтворчості.

Виділення раніше не вирішених частин загальної проблеми, котрим присвячується стаття. Інтерес до проблеми підготовки майбутніх вчителів трудового навчання і технологій, у світлі прийнятого Закону України «Про освіту», зумовлений особливостями адаптації студентів, ще в стінах вищих навчальних закладів, до сучасних економічних та соціальних умов практичної діяльності, а також важливістю формування особистості молодої людини, спроможної до діалектичного самовираження [1].

Слід відмітити, що більшість науковців, які вивчають проблему визначення нових підходів до навчання у підготовці фахівців технологічної освіти, зосереджують свою увагу на загальних теоретичних підходах.

Водночас, залишаються недостатньо дослідженими питання ролі нових технологій навчання у розвитку особистості, формування творчого росту, розвитку інтересу студентів до обраної профе-

сії та питання їх практичного застосування.

Недостатнє методологічне обґрунтування нових ідей, використання їх без експериментальної перевірки та апробації зумовлюють певні труднощі та проблеми у підготовці майбутніх фахівців.

Тому з метою підвищення рівня їх підготовки, запобігання псевдо експериментів, вважаємо за доцільне, проаналізувати певні особливості педагогічної діяльності майбутнього вчителя трудового навчання і технологій.

Виклад основного матеріалу дослідження з повним обґрунтуванням отриманих результатів. Сучасний стан педагогічної діяльності майбутнього вчителя трудового навчання і технологій залежить від модернізації всієї системи освіти і обґрунтовує погляди багатьох науковців про те, що даний процес можливо здійснити шляхом системного формування світогляду нашого сучасника, починаючи з початкової школи; формування методологічної культури як системи соціально апробованих принципів і способів організації та побудови теоретичної і практичної діяльності; формування у педагогічних навчальних закладах різного рівня акредитації фундаментальних професійно-моральних якостей спеціаліста-педагога [1].

Дослідники роблять висновок, що «модернізувати професійну та світоглядно-методологічну підготовку студентів – означає підготувати кваліфікованого вчителя, здатного формувати гідного члена своєї нації, готувати його до життя в екологічному, політичному, правово-економічному, культурно-освітньому суспільному середовищі» [4, с. 92].

У численних педагогічних та психологічних дослідженнях, літературних джерелах, що аналізують переліки необхідних якостей того чи іншого фахівця, саме компетентність виносить на одне з перших місць і має бути результатом навчальної діяльності студентів у кінцевому підсумку. Розробники сучасних систем навчання дають їй визначення як «...загальній здатності, що базується на знаннях, досвіді, цінностях, здібностях, що набуті завдяки навчанню» [3, с. 12].

В. Зуєв, досліджуючи проблему підготовки фахівців сфери педагогічної діяльності у сучасних умовах зазначає, що однією з ознак, притаманних ринковим відносинам, є їх конкурентоспроможність.

Саме конкурентоспроможність, дослідник визначає як «узагальнений показник, що характеризує рівень професійної, соціальної, і особистої компетентності випускника, яка забезпечує йому впевненість у власних силах і здібностях витримати конкуренцію на ринку праці у порівнянні з випускниками аналогічних навчальних закладів» [5].

Створення найбільш сприятливих критеріїв відбору змісту навчання та умов навчально-виховного процесу, впровадження яких дозволило б набути майбутньому молодому фахівцю якомога більшої компетентності, слід пов'язувати з розробкою моделі спеціаліста певного напрямку.

Моделювання особистості випускника надає можливість створити певний еталон, який дозволяє обґрунтувати зміст і визначити основні вміння та навички, що необхідні спеціалісту даного профілю.

Враховуючи, що за умов розвитку в Україні ринкової економіки і переходу до етапу науково-

інформаційних технологій студентам усіх навчальних закладів належить пройти через ринок праці, актуальною є, розроблена нами, модель конкурентоспроможного випускника.

Модель поєднує перелік інваріантних характеристик, акцентуючи, в першу чергу, увагу на необхідності широкої інформаційної, загальноосвітньої, загальнотехнічної, комп'ютерної, економічної, правової, психологічної підготовки у сполучі з глибокими вузькопрофільними, вузькопрофесійними знаннями [6].

Моделі спеціалістів вузького спрямування є більш конкретними і тому мають більш практичну цінність.

Досить цікавою, з цієї точки зору, є розроблена О. Романовським модель інженера-педагога-керівника. За основу моделювання була прийнята модель творчої особистості управлінської діяльності, розроблена В. Рибалки.

Базову модель О. Романовський доповнив підструктурним блоком професійної компетентності, що, як він зазначає: «...характеризує технологічну специфіку діяльності керівника» [3, с. 54].

Складові цього підструктурного блоку акцентують увагу на якостях особистості спеціаліста керівної ланки, що пов'язані з суто професійними завданнями, а саме:

- з орієнтацією у робочій документації;
- з умінням уявити нормальний хід робочого процесу, взаємодію між його учасниками;
- з високою фаховою підготовкою.

У окремий підструктурний блок виділено якості, які повинні складати фахову компетентність. До цього блоку входять: здібність до навчання, педагогічна грамотність, компетентність у сфері керування, соціально-психологічній і кадровій.

Враховуючи, що педагогічні ВНЗ усіх рівнів акредитації готують керівний склад для різних ланок, модель інженера-керівника може бути прийнята за основу для подальшого аналізу і удосконалення при розробці моделей особистості фахівців різного рівня і більш вузького профілю.

Обираючи шлях професійної підготовки педагога у вузах через впровадження нових технологій навчання, ми розв'язуємо такі концептуальні завдання як:

- формування нового світобачення власної позиції студента у професійній діяльності;
- створення умов для самодостатнього розвитку особистості на основі формування здатності до самоосвіти, саморозвитку, самопізнання своєї індивідуальності, свого творчого потенціалу, готовності до інноваційної діяльності;
- удосконалення професійної майстерності відповідно до потреби сьогодення, завдання підготовки конкурентоспроможних спеціалістів;
- збереження і розвиток творчого потенціалу педагога.

Орієнтація у розв'язанні визначених завдань викладачами вищих навчальних закладів має робитись не лише на формування високих професійних знань, але й відповідної творчої культури педагога, складовими якої є рівень творчого світогляду, що складає знання галузі теорії і професійної творчості, а також методологічні принципи творчості; творчі здібності, які пов'язані з творчим досвідом, а також активне застосування творчих навичок у професійній діяльності; ін-

туїтивні процеси, натхнення, творчий ризик, що є важливими компонентами творчості.

Наприклад, формуванню і розвитку таких якостей майбутніх вчителів трудового навчання та технологій сприяє проведення практичних та семінарських занять викладачами факультету дошкільної та технологічної освіти Криворізького державного педагогічного університету у формі ділових і рольових ігор, моделювання проблемних ситуацій, використання комп'ютерних технологій. Досить ефективно впливає на розвиток творчих здібностей студентів імітаційне та імітаційно-ігрове моделювання. Ігрові способи аналізу змодельованих конкретних ситуацій розвивають аналітичне мислення і системний підхід до вирішення проблем, дають змогу виділяти варіанти правильних і помилкових рішень, вибирати категорії знаходження оптимальних рішень, вчитися налагоджувати ділові і професійні контакти, приймати колективні рішення, усувати конфлікти. Розвиток у студентів не лише професійних, але й соціальних умінь і навичок забезпечує комплексне вирішення завдань підготовки майбутніх вчителів трудового навчання та технологій до професійної діяльності.

Слід звернути увагу, також, на таку важливу особливість застосування нових технологій у підготовці студентів, як розвиток позитивних мотивів до обраної професії та впровадження інноваційних технологій у власну практичну діяльність. Адже, лише за умови інтересу та власного переконання у важливості технологій для саморозвитку, самовдосконалення, студенти зможуть впроваджувати їх у своїй практичній роботі.

Враховуючи, хоча й повільне, але невпинне впровадження у навчальні процеси комп'ютерної техніки, ми створюємо умови для оволодіння студентами не тільки елементами комп'ютерної грамотності, а й для набуття знань і умінь працювати з навчально-контролюючими програмами. Останнім вагомим внеском у цьому напрямку, вважаємо, розроблені нами, навчально-контролюючі програми з курсів «Теорія і методика технологічної освіти», «Основи конструювання та моделювання одягу», «Основи комп'ютерної графіки», «Теплотехніка», «Автосправа» та ін.

Вважаємо за необхідне підкреслити, що впровадження інформаційно-педагогічних технологій у навчальний процес потребує глибокого методо-

логічного обґрунтування з позицій впливу кожної на формування певних, відповідних якостей особистості, вичленення провідних (ефективних) технологій створення експериментальних майданчиків для їх апробації.

Безумовно, якщо говорити про професійну компетентність майбутніх вчителів трудового навчання та технологій, то основою її є професійні знання (знання свого предмету та методики його викладання, психології, педагогіки тощо).

Поряд з цим, всі ці знання включають у себе і вміння розв'язувати різноманітні педагогічні ситуації і задачі, уміння аналізувати, узагальнювати, порівнювати, робити висновки тощо.

Така організація освітнього процесу із застосуванням нових педагогічних технологій на нашому факультеті дозволяє розв'язувати завдання формування багатьох педагогічних здібностей майбутніх фахівців, зокрема, таких як комунікабельність, перцептивність, динамізм особистості, емоційна стійкість, оптимістичне прогнозування, креативність тощо.

Разом з тим знання, спрямованість і здібності без вмінь – ще не гарантія високих результатів. Важливо, щоб студенти оволодівали педагогічною технікою – вмінням управляти собою і взаємодіяти в процесі вирішення педагогічних задач.

Висновки. Таким чином, саме шлях оновлення навчального процесу підготовки майбутніх вчителів трудового навчання і технологій через впровадження нових технологій навчання дозволяє формувати у них вміння виконувати свою роль кваліфікованого, авторитетного консультанта з широкого кола проблем. Впровадження ділових ігор, моделювання практичних ситуацій, застосування комп'ютерних технологій, колективних методів навчання сьогодні знаходять своїх прихильників серед творчих, ініціативних викладачів ВНЗ.

Використання розроблених нами навчально-контролюючих програм з різних дисциплін у навчальному процесі дозволить створити для студентів на аудиторних заняттях умови максимально наближені до шкільних, допомогти їм відчути професійний рівень, престижність і значущість своєї майбутньої професії. Викладачі ж отримають дієвий інструмент у викладацькій діяльності для досить високого рівня підготовки майбутніх фахівців.

Список літератури:

1. Закон України «Про вищу освіту» [Електронний ресурс] // Офіційний веб-портал Верховної Ради України. – Режим доступу : <http://zakon.rada.gov.ua/cgi-bin/laws/main.cgi?nreg=2984-14>.
2. Нові інформаційні технології в освіті [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://it-tehnolog.com/statti/novi-informatsiyni-tehnologiyi-v-osviti>.
3. Становлення та розвиток професійної компетентності педагога та психолога [наук.-метод. посіб.] / за заг. ред. О.Г. Романовського. – Київ: ФОП Залужний О.П., 2010. – 179 с.
4. Теорія та методика навчання технологій: навч. посіб. / за заг. ред. О.М. Коберника. – Умань: ФОП Жовтий О.О., 2015. – 474 с.
5. Україна у рейтингу глобальної конкурентоспроможності 2015. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://gtmarket.ru/rating/global-competitiveness-index/info>.
6. Яковлева В.А. «Сучасні підходи до викладання дисципліни «Теорія і методика трудового навчання»: [наук.-метод. посіб.] / В.А. Яковлева. – Кривий Ріг: КП ДВНЗ «КНУ», 2013. – 236 с.
7. Яковлева В.А. Проблеми та перспективи використання новітніх інноваційних педагогічних технологій при підготовці майбутніх фахівців / В.А. Яковлева // Педагогічні проблеми забезпечення якості професійної підготовки фахівців в умовах євроінтеграції: матеріали Всеукраїнського круглого столу 15 квітня 2016 року: зб. наук. праць. – Дніпропетровськ: ІМА-прес, 2011. – С. 88–90.

Яковлева В.А.

ГВУЗ «Криворожский государственный педагогический университет»

ОСОБЕННОСТИ ПЕДАГОГИЧЕСКОЙ ДЕЯТЕЛЬНОСТИ БУДУЩЕГО УЧИТЕЛЯ ТРУДОВОГО ОБУЧЕНИЯ И ТЕХНОЛОГИЙ В КОНТЕКСТЕ ЗАКОНА УКРАИНЫ «ОБ ОБРАЗОВАНИИ» (2017)

Аннотация

В статье проанализированы причины неудовлетворенности в обществе существующей системой трудового обучения, проанализированы недостатки в процессе подготовки будущих специалистов к осуществлению профессиональной деятельности в общеобразовательных средних учебных заведениях, определены особенности педагогической деятельности будущих учителей трудового обучения и технологий в свете нового Закона Украины «Об образовании».

Ключевые слова: трудовое обучение, учителя трудового обучения и технологий, технологическое образование, педагогическая деятельность, профессиональные качества учителя-специалиста.

Yakovleva V.A.

Kryvyi Rih State Pedagogical University

THE PROFILABLE PEDAGOGICAL ACTIVITIES OF THE FUTURE TEACHER OF LABOR EDUCATION AND TECHNOLOGIES IN THE LIGHT OF THE LAW OF UKRAINE "ON EDUCATION" (2017)

Summary

The article analyzes the reasons for the dissatisfaction in the society with the existing system of labor training, analyzes the shortcomings in the process of preparing future specialists for professional activities in general secondary schools, specifies the pedagogical activity of future teachers of labor training and technology in the light of the new Law of Ukraine "On Education".

Keywords: labor training, teachers of labor training and technologies, technological education, pedagogical activity, professional qualities of the teacher-specialist.